ДЗВОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

Видання товариства «Лемківщина». Випуск №1.

ПЕРШИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНГРЕС ЛЕМКІВ ТЕРНОПІЛЬ 1992Р.

ПЕРШИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНГРЕС ЛЕМКІВ

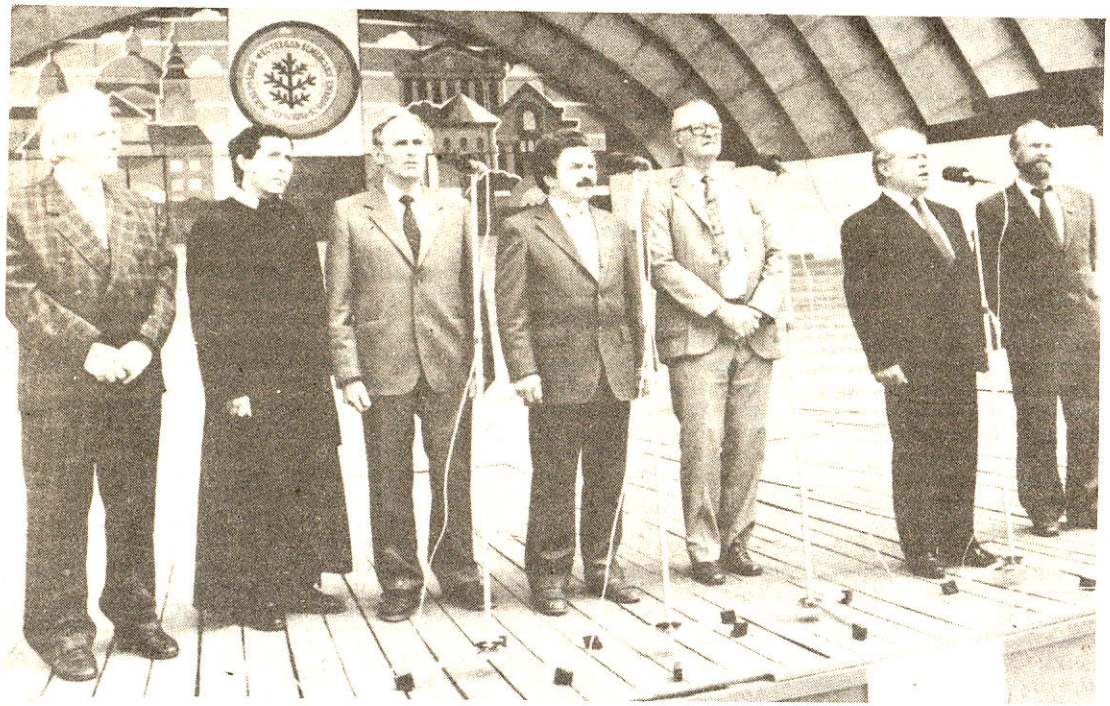

6 червня 1992 року у Тернополі відбувся Перший всеукраїнський конгрес лемків. У його роботі взяли участь вихідці із Лемківщини, яких доля закинула у різні країни світу. Зокрема, приїхали делегати і гості з різних регіонів України: Львівщини, Тернопільщини, Івано-Франківщини, Закарпаття, Вінничини, Києва, Криму, Запоріжжя, Черкас, Миколаєва, а також із кревної праматірної землі – Польщі, Франції, Канади, Америки.

Конгрес відкрив голова оргкомітету, голова тернопільського товариства «Лемківщина» поет Володимир Барна.

Він оголосив благословення від Митрополита Стефана-лемка із Філадельфії (США): «Передаю всім моїм землякам святої прабатьківської землі Лемківщини моє архієрейське благословення і запевняю усіх Вас і Ваші сім'ї про мої молитви, щоб Господь благословив усіх Вас своїми щедрими ласками, сповняв Ваші серця любов'ю до Бога і до Ближнього та любов'ю до свого народу».

Ваш Митрополит Філадельфійський Стефан-лемко, родом із села Бальниця, що на Лемківщині.

Стефан-лемко, родом із села Бальниця, що на Лемківщині.

БІДИ ПОРОДИЛА НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ

З виступу на конгресі представника Президента в Тернопільській області Романа ГРОМ'ЯКА

ДОБРИЙ ДЕНЬ, Слава Ісусу Христу! Шановні українці складної долі, переселені, депортовані, скривджені! Дорогі лемки! У 1947 році, коли мені було десять років, до нашого класу на Бродівщині зайшло кілька хлопців, соромливо присіли скраю лавки і довго мовчали. Нам вчителька сказала, що то приїхали українці з Польщі. А коли ми на перерві почали розмовляти, то ми опинилися в складній ситуації, бо не розуміли, що вони говорять. А вони на нас дивилися з-під лоба. Потім виявилося, що то були діти Надсяння і Лемківщини.

Аж потім ми зрозуміли складну долю переселенців з тих земель, що відійшли до Польщі. Отак в нашу свідомість входило розуміння, що наша Україна чимсь подібна до великого букету польових квітів. Кожна квітка різна, кожна квітка по-різному пахне... І нам перекладача не треба, бо маємо у мові спільний слов'янський корінь, а ми, будучи різними, маємо одну спільність: тяжку долю.

Доля українських етнографічних земель тих чи інших галузок по різному скдалалася, але від того нам кожному зокрема легше не ставало. Я розумію, що війна пройшла. А оті страшні більшовицькі експерименти викинували Вас із своїх гір — хто на східну Україну, хто на західну, але ви покидали свої гнізда, і то була велика несправедливість. І та несправедливість вкоренилася в душах людських, і, може, не одну трагедію породила. Але дав Бог інший час, і ми тепер переглядаємо сталінські угоди, думаємо над тим, як нам зберегти свою ідентичність, як нам залишитися самими собою, і як нам реалізувати отой давній ідеал, за котрий стільки пролито крові — ідеал Української самостійної соборної держави. І то виявляється непросто. Непросто тому, що українці розкидані по всьому світу, непросто тому, що Україну в геополітичному відношенні четвертували сусіди і залишилися тут певні болі. Але часи змінилися. І Хельсінські угоди є, і демократія починає ставати на ноги, і ми з'їжджаємося з усюди: і з Австралії, і з далекої Аргентини, Канади, Америки до рідної землі. І Слава Богу, що можемо вільніше їхати і глянути на свої зруйновані гніздечка, і думати над тим, чи вдасться нам їх відновити. Іде переговорний процес, іде взаємозближення, іде процес пошуку справедливості. І тому я Вас вітаю на нашій тернопільській землі — лемків-українців, які з'їхалися зусюди, і мають можливість хто вперше, а хто вдруге чи втретє обійнятися, говорити рідною говіркою, відновити свої давні стосунки, і заспівати рідних пісень, і відчути свою ідентичність. Я щиро Вас вітаю і думаю, що і політичні проблеми, економічні і культурні спільно ми будемо вирішувати. Я від себе Вас запевняю, що ми будемо робити все для того, щоб давні болі швидше виліковувались. У вашій ухвалі є багато проблем, які мусить вирішувати і наша Верховна Рада України, і наш уряд, і люди доброї волі. І дипломатичними шляхами ми мусимо це все робити. Добре, що Україна має міжнародне визнання, і має своїх амбасадорів у інших країнах. І Ви вже будете мати до кого звертатися.

Кожна людина мусить залишатися такою, якою її народила рідна мати, і що вона успадкувала від свого роду: від прабабусі, бабусі, від найглибших джерел. І хай буде так і надалі, що Ви залишаєтесь цією галузкою, яка має глибоку родову пам'ять, і Ви гордитеся тим і маєте повну підставу гордитися тим, що в українську культуру, в українську історію лемки внесли такий вагомий внесок, який не може не бути недооцінений, ні переоцінений, бо то є і пісня, то є слово, то є і економіка, і мистецтво, то є те, що в нашій ментальності залишиться назавжди.

Я думаю, що поки будуть іти політичні дебати, поки будуть переглядатися сталінсько-гітлерівські пакти, а їх треба переглядати, то ми уже єдині в тому, що не треба переглядати отого великого культурного внеску усіх українських галузок. Тільки тоді можна себе вповні відчувати українцем-соборником, коли ти побував на Гуцульщині, Бойківщині, Лемківщині, Буковині, в Поліссі, на Поділлі, на Таврійщині, на Слобожанщині; коли ти побував в усіх наших краях, коли ти зустрічався з українцями в Польщі, Словаччині, Румунії, і коли ти всю історію у своє серце увібрав. І коли ти знаєш, як лемки живуть, співають, і слобожанці, тоді ми не будемо один до другого пред'являти якісь претензії.

Хай Боже благословення Вам допоможе вижити і утвердитись в українській самостійній соборній державі!

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКАМ КОНГРЕСУ

«Всім серцем вітаю віче, яке засвідчує безсмертя високоталановитого лемківського роду, вродлива душа якого ніжно відзеркалюється у свічаді незалежної України. Народний депутат України, Надзвичайний і Повноважний посол України, лауреат Державної премії імені Т. Шевченка Роман Лубківський».

* * *

«Вельмишановні делегати і гості конгресу! Дорогі друзі! Народний Рух України щиро підтримує Ваше прагнення об'єднатись, відродити самобутню лемківську культуру – чарівну квітку в розмаїтті культур українського народу. Запрошуємо до тісної співпраці на терені розбудови нашої незалежної демократичної України». Співголова НРУ В. Чорновіл».

* * *

«Шановні друзі! Рада національностей Народного Руху України сердечно вітає всеукраїнський конгрес лемків. Бажаємо Вам великих успіхів у справі вашого об'єднання задля відновлення самобутньої лемківської культури. Заступник голови Ради національностей НРУ В. Карл».

* * *

«Шановні друзі, делегати Першого всеукраїнського конгресу лемків! Від імені української громади Москви – Товариства «Славутич», осередку лемків, що тут проживають, – щиро вітаю і поздоровляю Вас! Бажаю плідної праці для справи єднання лемків усього світу, для блага неньки-України! Дуже мені шкода, що не можу взяти безпосередньої участі в роботі конгресу, та душею і думками сьогодні і завжди я з Вами, дорогі мої краяни. Готовий виконувати будь-які ваші доручення. Слава Україні! Голова Ради проводу Товариства «Славутич», голова Московського осередку товариства «Лемківщина», професор Василь Антонів – лемко з Ославиці».

* * *

«Дякуємо за запрошення. Бажаємо успішної роботи. Надіємося на постійні контакти. Редакція газети «Наше слово» (Польща)».

БЛАГОСЛОВИ, РІДНА ЗЕМЛИЦЕ, НАШУ СПІЛЬНУ ДОРОГУ

З доповіді Володимира Барни, голови оргкомітету по проведенню Першого Всеукраїнського конгресу лемків, голови Тернопільського товариства «Лемківщина», поета і публіциста

Хто ж такі лемки, де ж та Лемківщина!? Який же то край наших предків? Етнографічна територія охоплює гірську смугу західної частини Карпат, яка входить нині до складу Польщі, Чехо-Словаччини та Закарпатської області України. Без сумніву, що Лемківщина — найзахідніша дочка України, бо спільна територія, спільна історія, мова, культура, звичаї, психологія говорять про це. І якщо брати сиву давнину, то відомо з історії, що територію наших Карпат, Закарпаття і значну частину нинішньої Галичини заселяло плем'я білих хорватів — наших древніх спільних предків, про що згадується у працях літописців. Ще у VI столітті нашу нинішню територію Лемківщини описав літописець Костянтин Багрянородний. А Несторлітописець так згадує про наших спільних предків: «И живяху в мирі поляне и древляне и сивиряне и вятичи и хорвате». Чому саме так називає їх? Слово саме «хорвати» означає горяни, тобто люди, які жили в горах.

Відомі вчені світу вважають, що український етнос сформувався на базі племен полян, сіверян, дулібів, уличів, тиверців, хорватів, і відносять їх до однієї мовної групи. З прийняттям християнства літературною мовою стала церковно-слов'янська, що її запровадили болгарські просвітителі Кирило та Мефодій. Нею спілкувалися тоді на Балканах, в Моравії та в Київській Русі. З непам'ятних часів функціонувала давня укр. народна мова, зразки якої дійшли до нас через веснянки, щедрівки, колядки ще з дохристиянських часів.

У часи Київської Русі етнонім «русичі», «русини», «руські», «Русь» був поширений саме в межах нинішньої України — це не підлягає сумніву. І лише з XIII століття вони почали використовуватись як власні для всієї держави. Землі наших спільних предків були об'єднані у складі Київської Русі, а пізніше і Галицько-Волинського князівства І спільно жили, і спільно йшли на ворога. Ще в IX столітті хорвати брали участь у поході на Царгород в дружині князя Олега, зрештою, як і в дружині князя Ігоря, зрештою, як і під час походів Святослава, Володимира Великого, Ярослава Мудрого.

Спільною була й символіка. Історична наука засвідчує і таку ж давню історію синьо-жовтих національних кольорів, які здавна були популярними і в західних Карпатах, і в Закарпатті ще за княжих часів. І якщо брати давні наші герби чи Сяніччини, чи Підкарпатської Русі, то вони дійшли до наших днів. За свідченням польського історика Яна Длугоша сяніцька дружина у складі війська Перемишльської землі брала участь під синьо-жовтими кольорами у славнозвісній Грюнвальдській битві 1410 року. Історично ми завше були разом із своїми і спільна історія, культура, віра, звичаї, традиції, психологія. І мати у нас одна — Україна. Єдине, що в нас різне із братами-східняками — то різні були мачухи: в них — Росія, а в нас — Польща і Чехо-Словаччина, Австро-Угорщина... Тож, виходить, і біда наша — спільна.

І нині ми знову оглядаємося до того проклятого 1944 року, коли кривавий диригент і червоний кат, що сиділи у Варшаві і Москві, вирішили змінити національний процент в Польщі та Україні. І не встиг фронт другої світової війни просунутись за Краків, як було уже домовлено за підписанням угоди 9 вересня 1944 року між тимчасовим урядом Польщі та УРСР, про обмін населення. Так Росія і Польща за рахунок наших етнічних споконвічних українських земель почали здійснювати свої плани щодо розширення свого життєвого простору. Ганебна антилюдська варварська машина закрутилась з допомогою комуністичних агіток, нічних бандитських вилазок польських формувань. І лемки, які вже «скуштували» вперше «совєцького раю» в 1940 році, коли вперше під впливом агітації почали їх переселяти, а вони вернулися назад — не хотіли покидати рідні гори, рідні потічки, матірну землю. Лише частина погорільців зважилася на добровільний переїзд. Якщо в офіційних паперах говорилося, що переселення має проводитися на добровільних умовах, то це була тільки паперова обманка — не більше. На практиці супроти населення застосовувались всі можливі засоби тиску, включаючи фізичне насильство, щоб змусити людей покинути свої хати і села і переселитися до СРСР. Перший етап закінчився влітку 1945 року. Після 1 серпня ніхто з лемків не зголошувався на добровільний виїзд з рідної землі. У вересні 1945 року чотири головні партії Польщі звернулися із закликом до українців — покинути країну. І ось тоді на допомогу комісіям прийшло чорне опліччя — НКВД, но депортовано понад 130 тисяч населення. До цієї ганебної акції долучено було і польське військо. Червоні польські і совєтські кати «особливо відзначилися» у селі Завадка Морохівська, яку можна порівняти з долею чеського села Лідіце. П'ять разів палили і вбивали у цьому селі лемків. Перший раз польське військо на чолі з совєтськими офіцерами ввійшло в село 24 січня 1946 року, вбиваючи по дорозі людей і в інших селах. Але несподіваний наступ вояків УПА змусив відкласти кривавий акт. Наступного дня усе повторилося, але тоді вже кати почали свою криваву справу: замордували 70 невинних людських життів. Не щадили нікого: ні дорослих, ні дітей, ні хлопчиків, ні дівчаток, ні жінок, ні стариків. Червоні кати по-звірячому знущалися над жертвами: виколювали очі, дівчатам відрізали груди, розпорювали животи... До 30 квітня 1946 року село ще тричі зазнало нападів бандитів із зірками і орлами на кашкетах, в результаті чого село було майже повністю спалене, а люди замордовані. Під конвоєм було червоними катами забрано ще 73 жертви. Про усі ці деталі довідалися ми завдяки тому, що вояки УПА взяли в полон групу польських бандитів, які дали свідчення, і вони були опубліковані в брошурі: «Кривавим шляхом сталінської демократії». Вони засвідчили, що частини польського війська отримали наказ безпощадно грабувати селян, вивозити їх з собою, а непокірних розстрілювати на місці.

Така ж доля спіткала і села Струбовиська, Карликів, зрештою, це спіткало і мого батька село — Кам'янку, і Регетів Верхній, і багато інших, від яких не залишилося й сліду на карті Лемківщини.

А останній етап депортації пройшов під час спланованої і детально розробленої акції «Вісла», яка розпочалася 28 квітня 1947 року. Тож, саме ця ганьба кривава лягла найтяжчою чорною плямою на червоний польсянців, підляшців, холмців? Тож вперше за всю історію укр.-польських стосунків депортація привела до насильницької зміни етнічних меж розселення українців.

Після депортації в УРСР, їх розкидали в різні райони республіки: Одеську, Херсонську, Дніпропетровську, Полтавську, Миколаївську, Донецьку області. Але чи ж лемко-горянин міг прижитися після Бескидських верховин до рівнин? А тому вертали на захід, де, в основному, осіли у Тернопільській, Львівській, Івано-Франківській областях. Розсіялися по селах, хуторах, містечках — бідні, скривджені, спечалені, осиротілі... Були в рідних горах газдами, а комуністична червона чума, що прошлася вогнем і багнетом по їхніх оселях, перетворила їх в злидарів, бідаків. Обіцяли червоні агітчики «рай» земний на нових землях, а отримали лемки, як зрештою і всі інші переселенці, зневагу і байдужість офіційних установ, хоч прості люди допомагали, співчували... Землі не давали, гнали усіх скопом в колгосп, тож лемки із господарки попали в насильницькі комуни. І що робити, куди подітися? Бідували, горювали, ще довго не розпаковували своїх куфрів, надіючись на повернення на рідну землю. І дехто з цими думками й помирав, а дехто... заливався гіркими сльозами. Мабуть, так воно і є, бо дослухався, може,всивишній молитов, напилася, мабуть, свята земля поту лемків, що не дала їм розчинитися, бо таки зберегли вони і культуру, і звичаї, і пісні, і рідне слово. Очевидно, неможливо вбити ДУХ ЛЕМКА, який у нього з одвічних Бескидів нуртує, проривається то на папір, то в шмат глини чи дерева, чи в несподівані пісні. Друге і третє покоління лемків майже повністю висоосвічене, тобто закінчили за післявоєнний час інститути, університети, технікуми. Зрештою, в українській культурі помітний слід залишили вихідці з Лемківщини від часів давніших до нинішніх. І вони нині, ці квіточі Духу і творці

Йосип Жвірик, а також с
менники Дмитро Бедзик та
ман Кудлик, проет-політ
премії ім. В.Стуса Микола
Вархол та ін. Лемківщина
визначних художників, ску
кифор Дровняк із Криниц
ному році має виповнитис
народження, і ми звертаєм
ний перший конгрес лемк
підтримати наше проханн
вашого імені до владних де
з тим, щоб цей ювілей від
ЮНЕСКО. Це — народні
раїни Емануїл Мисько, зас
стецтв України Василь Од
Сухорські (Львів), О
(Франція), Павло Лопата
Венгринович (Польща),
(США), Дмитро Стецько
Ярослав Новак (Тернопіль
ванець (Івано-Франківськ
(Чернівці), а також заслуж
родної творчості України І
нопіль), Андрій Орисик
рський, Василь Бенч (Льві
інших.

Проте, нині хотілося б по
лемківський рух — як пр
етнографічної гілки Україн
і прадіди завше були у всіх
нях українського народу.
прикладу долю одного з ба
Лемківщини, нині Го
дослідження Лемківщини
Мицьо. У неповних 20 рокі
час воєнного лихоліття і
років боровся за самостійн
ржаву. Згодом рейд Чехо
захід, поранення, арешт НК
і кагебістські тортури в тюр
Сибіру, Воркути, Тайшету
звільнення з ув'язнення по
вернення у 60-тих р
Лемківщину, еміграція до
літня праця в наших орга
України. І випало п.Мицьо
нулого року перебувати в
коли Україна 1 грудня 199
вала на референдумі май
вільну демократичну собор
фету батька прийняла доч
цює в столиці нашої Україн
однієї із америк ких газ

Високе відродження Ук
покликало до життя і
«Лемківщина». Перше було
(1989 рік), друге у Терно
третє — в Івано-Франківськ
танні організації налічують
по дві тисячі членів, львів
загалом в межах України
над п'ять тисяч членів това
що навіть у Москві діє на
роки зроблено уже чимало.
що вже товариство допома

війська Перемишльської землі брала участь під синьо-жовтими кольорами у славнозвісній Грюнвальдській битві 1410 року. Історично ми завше були разом із своїми єдинокровними братами зі Сходу і півдня України. І коли ішла визвольна війна українського народу під проводом гетьмана Богдана Хмельницького, то вона знайшла великий відгомін на Лемківщині і багато добровольців влилися у загони народних месників, зрештою, як і в формування під проводом Олекси Довбуша. Відомі факти, що коли підняв повстання народний герой Лемківщини Орест Савка, він тісні контакти підтримував з Богданом Хмельницьким, який знав про цей рух. І в одному з своїх універсалів гетьмах писав: «Виб'ю з людської неволі народ увесь. Допоможе мені в тому селянство по Люблин та Краків, бо то права рука наша...».

Ми, лемки — найзахідніша галузка українського народу, ніколи наша етнографічна група не відокремлювала себе від спільного історичного кореня, бо єдина у нас

шувався на добровільний виїзд з рідної землі. У вересні 1945 року чотири головні партії Польщі звернулися із закликом до українців — покинути країну. І ось тоді на допомогу комісіям прийшло чорне опліччя — НКВД, які виступали агітаторами. Але їх головне завдання було створити атмосферу нестерпного терору і швидко змусити лемків виїхати до совєтів. І каральна машина запрацювала: прокотилася хвиля арештів інтелігенції і свідоміших людей, зокрема священиків. Кривавий маховик почав набирати обертів. Почалися масові акти бандитизму з боку польських націоналістичних кіл стосовно лемків: грабували майно, палили хати, вбивали людей. Як стало потім відомо з документів, ці бандитські формування грабіжників створено було з ініціативи НКВД. Під свій захист лемків взяли відважні вояки УПА, в рядах яких було чимало вихідців з Лемківщини. Зрештою, місцеве населення забезпечувало їх продовольством. Але все одно спастися вдалося небагатьом, бо вже протягом 1945-1946 років було насиль-

А останній етап депортації пройшов під час спланованої і детально розробленої акції «Вісла», яка розпочалася 28 квітня 1947 року. Тож, саме ця ганьба кривава лягла найтяжчою чорною плямою на червоний польський і совєцький режими, бо саме вони за обопільною змовою викинули з рідного гнізда 488 тисяч українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя. Тисячолітню історію, корені якої було перерубано, втоплено у крові, під розпач і плач жінок і дітей, схоронено в попелі і огні. Тих, кого не вивезли в телячих вагонах до СРСР — депортували на східні, колишні німецькі, території, а підозрілих в співпраці з УПА та найбільш свідомих кинуто було у концентраційний табір Явожно. Трагедія лемків — це трагедія не етнографічна. Вчені кажуть, що якщо з теренів землі зникне плем'я в сто осіб, то це світова трагедія. В яких же розмірах можна визначити лемківську трагедію, коли з споконвічного історичного пласту вирвано з корінням десь до 200 тисяч лемків, а ще — майже триста тисяч над-

закінчили за післявоєнний час інститути, університети, технікуми. Зрештою, в українській культурі помітний слід залишили вихідці з Лемківщини від часів давніших до нинішніх. І вони нині, ці квіточі Духу і творці культури, стали гордістю не лише лемків, а усього українського народу. Зокрема, подивуємося талантам, що коренями йдуть із нашого гірського краю: це — композитор Дмитро Бортнянський, актор Модест Ненцинський, поет XVI ст. Павло Русин з Кросна, публіцист і прозаїк Юліан Тарнович, художник Никифор Дровняк, до речі, його син нині присутній у залі, а дружина проживає у селищі Козова... До скарбниці нашої духовності велику лепту внесли народні артистки України, лауреати Державної премії України ім. Т.Шевченка сестри Байко, народний артист України Нестор Кондратюк (Вінниця) та інші. Серед письменників України ми нині називаємо ціле сузір'я імен: Богдан-Ігор Антонич, Олександр Павлович, Юліан Ставронський, Володимир Ганулик, Володимир Хиляк,

над п'ять тисяч членів т
що навіть у Москві діє
роки зроблено уже чима
що вже товариство допо
особливо старшим людя
тись на свою рідну зем
Минулого року тільки і
поїхало понад півтисяч
Бескидський край. Опо
не вистачить. Але уявіть
ного з нас на душі, кол
член товариства Ваньо
років приїхав до Верхньо
лене і розорене польськ
і коли тільки по гр
батьківське обійстя, і
вколішки і дякував Гос
його молитви, то чакав
усі ми — і моло старш
образа, а біль промовля
ням: Боже, ну чому, ска
таку страшну долю, чо
вирвати з рідної землі, чо
в нас нашу милу і краси

І тому наше товарист
кожного року кожен н
«Лемківщина» міг побу
разом із синами, дочкам
ли і пам'ятали молоді
землю, щоб знали, де ї
думаю, що таких же д
наші колеги зі Львова і І
цьому нам, звичайно,
ВВіРУ Тернопільського
з ними порозуміння і за
Як хочемо подякуват
міській Раді, яка з розум
нашого товариства і ви
центрі Тернополя, на б
21. Ми вже його відрем
там відкриється музей л
Тож, звертаюся до усіх
якщо в когось залишил
гнізда — передайте їх до
уже зробили деякі наші
зей працював на нас, на
туру. Це буде про
відродження».

Як я уже зазначив, с
вариства діють нині, в
областях. Тож, для тог
вимоги перед Верховно
ред Президентом, уряд
ординація усіх наших си
злитися в одну масову ор
України з тим, щоб ство
СТВО «ЛЕМКІВЩИНА
полі.

Слово має голова оргномітету Володимир БАРНА.

асні наші письОрій Бедзик, Ро-
'язень, лауреат
Горбаль, Роман
ла світові таких
льторів, як: Ни-
якому в наступ-
100 років з дня
я до Вас, шанов-
, з пропозицією
і звернутися від
кавних структур
начати в рамках
і художник Ук-
ужений діяч ми-
ехівський, брати
елян Мазурик
(Канада), Тирс
Петро Кулик
Роман Гермак,
, Олександр Хо-
, Петро Грицик
ний майстер на-
ан Мердак (Тер-
Андрій Сухо-
) і багато, багато

говорити про наш
цес відродження
. Адже наші діди
народних змаган-
ізяти хоча б для
атьох вихідців з
ову Фундації
у США Мирона
вступив в УПА у
протягом кількох
у українську де-
Словаччиною на
ВД, слідство, суд,
ах і концтаборах
Колими... Потім
довгих літах, по-
ках на рідну
США, і майже 30-
ізаціях для добра
велике щастя ми-
Києві саме тоді,
року проголосу-
ке одностайно за
ну державу. Еста-
а Марія, яка пра-
кореспондентом
ет.
аїнської держави
наше товариство
створено у Львові
полі (1990 рік) і
ку (1991 рік). Ос-
нині у своїх рядах
ська понад 800, а
ми маємо уже по-
риства. Зауважу,
ш осередок. За ці
Та найголовніше,
гає своїм членам,

Виступає самодіяльний лемківський народний хор села Жовтневе Тернопільського району (керівник – Михайло Рапіта).

СПІШІМО СТВОРИТИ ЄДНІСТЬ І ЗГОДУ

Павло Стефанівський, голова головного бюро Громадського кругу лемків Польщі

ЗВИЧАЄМ лемків у Польщі, на Лемківщині, є починати таким закликом: «Дай, Боже, щасливо і успішно провести цей конгрес та фестиваль лемківської культури у Тернополі. Дай Боже, Боже дай!» Прошу прийняти сердечні, братерські поздоровлення і побажання всякого добра у суспільному, державному та приватному житті від нашої делегації громадянського кругу лемків як лемківського руху в Польщі за рівні права, а в першій черзі — за повернення лемкам лісів і іншого майна.

Спішімо, браття-лемки, створити єдність і згоду, де б ми не були. Ми не повинні мати ворогів і їх не буде, якщо ми самі між собою

НАС НІЧОГО НЕ ДІЛИТЬ, ОКРІМ КОРДОНУ

Федір Гоч, керівник музею Лемківської культури в Зиндранові (Польща)

БРАТЕРСКО ся з Вами витам старим лемківським звичаєм:Дай, Боже, щастя, дай Боже, здоровля!

Шановні делегати, шановні гості, представники власті, організатори Першого всеукраїнського конгресу лемків! Найперше, дозвольте скласти вам щиру красну подяку за запрошення на той великий історичний конгрес, на зібрання по нових перемінах в Європі і в новій Польщі, де ми, лемки, ще живемо, і в новій українській незалежній державі.

Я — не політик. Від молодих літ я працівник культури, а нині керівник музею лемківської культури на Дуклянському перевалі в селі Зиндранова. Я є лемко з-під

За що тебе так знищили, що ти кому винна?

І як заповіт для усіх нас повинні бути ці слова:

Лемківщино, твоїм сином я залишусь до гробу,

Хоч нас доля розлучила — все баную за тобов!

Не один з Вас банує, не один з вас заплаче, коли прийде в рідні гори побачити, як понищені наші села, цвинтарі, церкви, хрести, але така наша доля, І маємо надію на те, що це усе буде мінятися на ліпше.

І на завершення хотів би сказати таке. Нехай живе наша рідна Лемківщина, нехай живе нова Українська незалежна держава, до якої належить і наша розметана лемківська громада!

Доля Лемківщини і лемків усім Вам добре відома, тому хочу розповісти лише про нашу теперішню діяльність та плани на майбутнє. Наше Об'єднання лемків Польщі, котре офіційно діє від третього березня 1990 року, є продовженням діяльності секції лемківської культури при Головному правлінні колишнього УСКТ в Варшаві, та

відкривати знані молочарні, туристичні готелі тощо.

Співпрацювати із парафіями для відновлення і збереження наших цвинтарів, щоб ніхто не збиткувався над прахом наших дідів і прадідів. Рятувати наші церкви, каплички, придорожні хрести як пам'ятки самобутньої культури, що засвідчують про наше існування в світі.

ЗАПОВІДІ, ЗА ЯКИМИ НАМ ЖИТИ

Натан Парень, заступник голови Тернопільського культурного єврейського товариства «Алеф»

МІЙ народ відзначає свято Шват, коли Бог вручив Мойсеєві скрижалі з його заповідями, за якими ми повинні жити. І якщо ми будемо жити за ними, то на нашій багатостраждальній Україні, в усьому світі буде те, що потрібно для нормального цивілізованого життя. Я сказав вам своєю рідною мовою: шановні, дорогі друзі! Це — від усього серця. Це слово друзі-лемки пов'язано з моїм життям. Мої щирі друзі — лемки! Щирі друзі моєї сім'ї, родини — лемки. І я хочу, щоб лемки були друзями усіх чесних і порядних людей в світі.

Дозвольте мені від єврейського товариства зачитати привітання до вашого зібрання. Шановні делегати першого всеукраїнського конгресу лемків! Тернопільське культурне товариство «Алеф» щиро вітає Вас і ваших усіх рідних і близьких, стражденних лемків з великим святом єднання і бажаємо всім вам великого щастя і удачі в справі відродження національної гідності і культури. Сподіваємось на співпрацю по відновленню історичної правди, збереженню національної і культурної спадщини наших народів. Хай живе і міцніє дружба між нашими громадами, хай живе наша рідна Україна.!

АКЦІЯ «ВІСЛА» БУЛА ЖОРСТОКОЮ

Михайло Ковальський, член Головної Ради Об'єднання українців Польщі

ДОРОГІ мої земляки! Мені дуже приємно передати Вам вітання від голови Об'єднання українців Польщі п.Юрія Рейта і голови Об'єднання лемків Польщі п.василя Шлянти!

45 років тому у жорстокій акції «Вісла» у 1947 році все українське населення Польщі, в тому числі і всі лемки, було безправно вигнане на західні і північні землі, а їх майно або пограбоване, або знищене. Після 1956 року деяким з нас з великими зусиллями вдалося повернутися на рідну Лемківщину. Правда, до своїх колишніх повітів не пустили. Повер-

риства. Зауважу,
осередок. За ці
Та найголовніше,
ає своїм членам,
виїхати і подиви-
— Лемківщину.
шого товариства
аших земляків в
и про усе — слів
і, що було в кож-
аш найстаріший
ха вперше за 50
Регетова, яке опа-
націоналістами,
і впізнав рідне
и він впав на-
у, що той почув
ише він чакали
лакали лекла
им німим питан-
ти нам вторував
нелюдам дав нас
дозволив украсти
атьківщину!
тоїть на тому, щоб
член товариства
и на рідній землі
нуками, щоб зна-
свою праматірну
оріння. Зрештою,
к дотримуються і
о-Франківська. У
помогла служба
С, бо знайшли ми
їм щиро дякуємо.
Тернопільській
ім поставилася до
ла приміщення у
арі Т.Шевченка,
вали і незабаром
івської культури.
с, дорогі краяни,
реліквії з рідного
вею нашого, як це
ени, щоб наш му-
еукраїнську куль-
ма «Лемківське

сні організації то-
новному, у трьох
щоб ставити наші
адою України, пе-
нам необхідна ко-
Тому ми вирішили
ізацію на теренах
и єдине ТОВАРИ-
центром у Терно-

нення лемкам лісів і іншого майна.

Спішімо, браття-лемки, створити єдність і згоду, де б ми не були. Ми не повинні мати ворогів і їх не буде, якщо ми самі між собою не будемо ворогувати! Чому так бесідую? А бесідую до тих, що люблять ще свою рідну лемківську бесіду. Бо ідуть міжнародні суперечки про нас: хто ми є? Найпростіша моя відповідь, що «Таки зме, яки зме!» На мою думку, все тут є сказане, беручи до уваги нашу давнину, наше передвчорашнє, наше вчорашнє, а передовсім, наше нинішнє, таке специфічне і трудне, драматичне наше лемківське життя. Лемків, які розметані, роз'єднані насильством ворожих сил, вигнаних з рідної землі силою багнету, знеславлених політично і культурово, пограбованих на вітцівщині режимовими владами.

Що нам треба робити в цій складній міжнародній ситуації для лемків? Найперше нам треба зберегти свою лемківську тотожність, і не відриватися від свого кореняроду. Нам треба використати можливість реалізуватись як індивідуальній і суспільній енергії на благо нашого краю і нашого люду. Мені хочеться звернути Вашу увагу, всіх лемків на самозаховавчий інстинкт лемків і порушити такі проблеми. Чи ізоляція лемків від українства є шкідлива чи ні? Чи діяти, працювати на хвилі часу чи експериментувати? Чи не краще прийняти до загальноукраїнської культури нас такими, які ми є з цілим нашим історичним доробком чи залишити нас самим собі, як досі?

Хочеться сказати, що нам нічого ніхто не дав, а навпаки — нас обкрали в державному, культурному, політично-економічному аспекті цього слова. Тому борімось зі всіх сил і знань за відшкодування нам, усім лемкам, заподіяних кривд. Радьмося, обнародуймо усе чесно і мудро, шануймо всюди своє і себе! На нас накеровані усі методи сіяння вічного неспокою, відвертання уваги від важних наших проблем.

Я хочу добра для русинів-лемків, для лемків-українців, і усім вам можна погратулювати великого доробку на ниві пошани до лемківської культури, також численним вашим художнім колективам на лемківській «Ватрі» у Польщі. Дозвольте мені в найкращій інтенції на славу України — матері нашої, дарувати вам свою «Лемківську молитву»: «Я молюсь, щоб вийшла на гору воля карпатських дітей, забраних у матері, щоб відчинились вільні двері. Я молюсь за хліб і воду, за єдність нашу! Я буду молитись за те, щоб у вільній Україні народ більше ніколи не зазнав голоду. Я молюсь за мир, за життя, за згоду!».

Я — не політик. Від молодих літ я працівник культури, а нині керівник музею лемківської культури на Дуклянському перевалі в селі Зиндранова. Я є лемко з-під Бескида з діда-прадіда. Дорогі сестри, браття, прийміть від Ради музею, від діячів охорони пам'яток нашої рідної лемківської культури, від усіх лемків, серед яких живу і дію в рідних горах — гаряче братерське вітання для вашого і разом з тим для нашого спільного лемківського конгресу, бо то наше спільне свято. Що нас ділить? Нічого, окрім кордону, а скоріше все нас єднає: пісня, культура. Кланяються вам усім рідні гори, ліси, смереки, річки, потічки. Все нас радує, що у вас добре, що успішне, корисне, а смутить, що зле. Вірю, що так само і ви думаєте. Прийшли нові часи. Говоримо: демократія, яку нелегко в нашому житті виконувати. Але кожний діяч, кожний політик має право мати свої погляди, тільки, щоб не шкідливо, тільки, щоб корисно для нас. Пам'ятаймо, що єдність, згода, розумна і культурна діяльність принесуть нам усім користь в нашому існуванню. Маймо надію на те, що часи міняються на нашу користь. А суперечки про лемків, хто вони — просто непотрібні, бо якщо ми знаємо хто такі бойки, гуцули, які належать до українського народу, то так само і лемки. Ясно, що не до всіх дійшла нова національна свідомість від русина, руснака до українця, від першої назви Київська Русь до Україна. Але це головні проблеми, що стосуються нас і Пряшівщини. Інша справа на Закарпатті. Є сили, які хочуть нас поділити, хочуть колотити нас.

Нас там, лемків, на рідній землі потішила і піднесла на духу вістка про те, що у Львові створено було товариство «Лемківщина». І як бачимо сьогодні воно виросло до всеукраїнського конгресу. Чув я питання: чому цей конгрес у Тернополі? Відповідь проста: тут найбільша кількість переселенців і тут найбільша кількість членів товариства.

Спільної праці перед нами багато на полі культури, зокрема, на терені охорони наших історичних пам'яток. Радує нас те, що створюється Музей лемківської культури у Шевченківському Гаї у Львові, радує початок творення музею лемківської культури у Тернополі. У цих справах будемо спільно діяти. Лемківська культура — це частина загальноукраїнської культури, бо вона збагачує культуру цілого народу.

Не раз ставилося запитання: що сталося з рідною землею?

Лемковино, мати моя, земле моя рідна,

майбутнє. Наше Об'єднання лемків Польщі, котре офіційно діє від третього березня 1990 року, є продовженням діяльності секції лемківської культури при Головному правлінні колишнього УСКТ в Варшаві та воєвідським правлінні УСКТ в Жешові в 60-70 роках. Необхідно відзначити, що лемківські діячі вже у 70-х роках, тобто ще 20 років тому, підносили справу акції «Вісла», концтабору в Явожно, дозволу повернення на рідну землю, звороту майна тощо. Дивно, що деякі діячі та організації в краю і за кордоном ще сьогодні не мають відваги рішуче домагатись відшкодування заподіяних нам кривд. Невідкладна є потреба негайно провести зустріч усіх представників лемківських організацій світу, з їх числа створити одну світову організацію на корінній землі — Лемківщині, яка б могла репрезентувати усіх лемків та могла б звернутись до Комісії з прав людини при ООН, Раді Європи. Змагання нашої організації в Польщі без підтримки усіх наших організацій в світі не принесе сподіваних успіхів. Наша організація стоїть на грунті того, що лемки є однією з етнографічних груп давнього руського ё, а нині — українського народу як і бойки, гуцули, волиняки, полісці та ін. Головне, щоб ми не забували нашу культуру і традиції, залишені нам у спадок нашими батьками і дідами, рівночасно прагнули до опанування нашої мови, організовуючи школи для дітей та курси для дорослих, запізнавали історію України.

У співпраці зі всіма нашими лемківськими організаціями в світі та при допомозі Комісії з Прав людини при Раді Європи ми повинні добитись засудження акції «Вісла» — як злочин проти людства. Повернути права власності особистого та суспільного усім лемкам, повернути права спадкоємності, дати можливість повертатися на рідну землю усім бажаючим лемкам та надати їм допомогу для господарювання. Ми ставимо питання так: сприяти поверненню усіх лемків з примусового виселення як із західних земель Польщі, так і зі сходу, з України, що принесе користь для них, для держави у відродженні здичавілих земель Лемківщини.

Плануємо і дальше розвивати нашу самобутню лемківську культуру, організовуючи художні колективи, продовжувати розбудову Центру Лемківської культури в Ждині та Будинку культури в Горлицях, домагатись повороту Руської Бурси в Горлицях, Сяноку і в Новім Санчі.

Організовувати промислову і торговельну кооперацію в селах Лемківщини,

пограбоване, або знищене. Після 1956 року деяким з нас з великими зусиллями вдалося повернутися на рідну Лемківщину. Правда, до своїх колишніх повітів не пустили. Поверталися хто де міг. Така доля спіткала багатьох.

З часу виникнення у 1956 році Українського суспільно-культурного товариства у Польщі лемки дуже активно включилися в його діяльність на всіх щаблях організаційної справи. Після 6-річного ув'язнення я також брав у цьому участь, тож і моя частка у відродженні нашому є. Тож від імені наших організацій вітаю вас усіх і бажаю успішної праці на благо нашого народу!

ХТО ПРОДОВЖИТЬ ТРАДИЦІЇ

ІГОР ДИМЧАК (КРИМ)

Я дуже, дуже вдячний товариству і його голові пану Барні за те, що я беру участь у першому конгресі лемків. І дуже добре, що настав той час, коли ми можемо всі зібратися разом. Але на превеликий жаль, багато наших людей немає серед нас і ніколи не буде вже, тому що вони залишилися в землі на віки вічні. А як вони хотіли повернутись на рідну землю! Але життя іде на зміну, виростають молоді наші лемки, які повинні продовжити наші традиції. Але не всі в Україні знають, що є таке товариство «Лемківщина», яке діє в ваших краях. І в нас, і на Луганщині, де живе багато моїх рідних, близьких лемків, про вашу діяльність нічого не знають. І тому тепер, після цього конгресу, я вже зможу їм розповісти правду про нашу таку велику першу зустріч на всеукраїнському конгресі лемків.

Перед поїздкою сюди я бачився із нашими лемками в Криму і на Луганщині, і вони просили звернутися до Вас із проханням допомогти їм хоч ще раз поїхати на рідну Лемківщину, щоб вклонитися могилам предків, щоб хоч ще раз в житті вступити на кревну землю. Ми не винні в тому, що так далеко опинилися від рідної землі і навіть не маємо змоги поїхати в гості. Я повністю підтримую Звернення до Президента України Л.Кравчука, щоб він наші питання вирішував із Президентом Польщі Лехом Валенсою. Щоб у будь-який час без перешкод ми могли їздити на рідну землю, на могили рідних, які ніхто не доглядає, а навпаки, нищить.

Я, в свою чергу, постараюсь організувати відділення товариства «Лемківщина» у Криму та на Луганщині!

ТІЛЬКИ ДУХОВНО СИЛЬНИЙ НАРОД Є ВІЛЬНИМ

Андрій Лешко, представник лемківської громади Закарпаття

ХОЧУ передати вітання від Карпатського сонячного краю, від усіх учасників фольклорного колективу «Лемківчанка» із села Зарічево. Нас, закарпатців, хочуть посварити із галичанами. Можуть що хотіти говорити ідеологи русинізму-мадяронізму, але нас, лемків, що живуть і на Закарпатті, і на Пряшівщині, і в Польщі, і в усій Україні ніхто і ніколи не посварить. Усі ми є лемки: маємо свою самобутню слов'янську культуру, можливо, як ніяка інша етнографічна група, і цим ми гордимося. Але ми гордимося і тим, що ми є великою гілкою нині вільної соборної України.

Нам є над чим і в Закарпаттю подумати, є над чим нам подумати і тут. Нас масово, як вас, ніхто не депортував, хоч, звичайно, було репресовано 200 лемків, в основному, інтелігенцію і священиків. Нас не переселяли, хоч багато поклали свої голови по Сибірах. Слухаю я то радіо російське, чи дивлюсь телестудію «Останкіно», і там все блуди пускають, що ми не так робимо, що ми ненавидимо росіян. Це — брехня! У нас уже понад 20 років живе і працює росіянка Жанна Сухоліт, яка була ініціатором створення лемківської садиби-музею, яка є нам рівною, і будемо віддавати їй честь за те, що вона перейнялася лемківськими болями! І ми будемо шанувати тих, хто буде для нас рівним і вільним. І Росія буде для нас такою ж, якщо вона буде сестрою, а не шовіністичним тираном, яким був для нас Радянський Союз, колишній.

СЕРЦЕ БОЛИТЬ ЗА ЦЕРКВИ...

Отець Дуда, член правління товариства «Лемківщина» з Монастириської Тернопільської області.

Слава Ісусу Христу! Дорогі браття і сестри в хресті! Усіх вас, дорогі лемки, вітаю сердечно із Першим всеукраїнським конгресом лемків і зичу

ДОРОГІ КРАЯНИ, ВИХІДЦІ З ЛЕМКІВЩИНИ, ДРУЗІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ!

1. Протягом століть Український народ був розділений і гноблений. Мільйони синів і дочок України загинули за волю і незалежність. Мільйони українців опинилися на еміграції, в тюрмах і таборах. Знищено, загарбано безцінні скарби нашої культури.

2. Такою ж була і доля найбільш західної гілки українського народу — лемків. Суворою була до нас історія. Історичний період Київської Русі і Галицько-Волинського князівства змінився польсько-австрійським пануванням, врешті безприкладним в історії людства беззаконням більшовизму, який позбавив нас рідної землі. Саме в XX столітті здійснювався етноцид українського населення Лемківщини, Надсяння, Холмщини.

3. Наш Перший всеукраїнський конгрес лемків проходить у відродженій самостійній Українській державі. Від імені всіх вихідців з Лемківщини, що проживають в Україні, звертаємося до всіх наших братів у Польщі, Чехо-Словаччині, Югославії, на американському континенті, і заявляємо, що ми лемки — як частка українського народу, одностайно підтримали Акт державної незалежності України на референдумі 1 грудня 1991 року, і докладемо всіх зусиль для побудови демократичної вільної Української держави.

Ми закликаємо усіх наших братів і сестер в Україні, за її межами відкинути міжусобні чвари на етнічному чи іншому грунті, об'єднати свої зусилля для плідної праці для добра всього українського народу,

ЗВЕРНЕННЯ
ДО ЛЕМКІВСЬКОЇ ГРОМАДИ!

для збереження і розвитку народної культури і традицій лемків, для виправлення кривд, які випали на нашу долю.

4. Об'єднаними зусиллями ми зможемо багато досягти. Прикладом нам можуть служити українська діаспора, зокрема лемківська, яка в складних умовах відірваності від рідної землі домоглась великих успіхів в науці, культурі, економіці.

В ЄДНОСТІ — НАША СИЛА! В ПРАЦІ — ЗАПОРУКА УСПІХІВ!

ОДНОСТАЙНО СХВАЛЕНО 1-М ВСЕУКРАЇНСЬКИМ КОНГРЕСОМ ЛЕМКІВ,

ТЕРНОПІЛЬ, 6 ЧЕРВНЯ 1992 Р.

Учасники фестивалю лемківської культури на Співочому полі в Тернополі.

ЗВЕРНЕННЯ
ПЕРШОГО ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНГРЕСУ ЛЕМКІВ

НА підставі Ялтинської угоди 1945 р. споконвічні українські етнічні землі Лемківщини, Надсяння і Холмщини опинилися в складі післявоєнної Польщі. На цій території проживало близько 1 млн. українців.

Уже восени 1944 року у відповідності з договором від 9.09. 1944 р. між урядом УРСР і Польським Комітетом національного визволення почалося виселення українців з території Лемківщини, Надсяння і Холмщини. Висе-

ються умови для повернення на свої споконвічні землі, але навпаки, чиняться перешкоди чи то на урядовому чи місцевому рівні. Відсутні умови для повернення, для розвитку освіти і культури. Зруйновані і продовжують руйнуватися пам'ятки нашої культури, церкви, цвинтарі, могили наших предків, могили борців за волю України.

Нам, колишнім переселенцям, чиняться перешкоди як з боку уряду Ук-

Тернопільської області.

Слава Ісусу Христу! Дорогі браття і сестри в хресті! Усіх вас, дорогі лемки, вітаю сердечно із Першим всеукраїнським конгресом лемків і зичу Божого благословення і опікунства матінки Божої, плідної праці, щоб нинішній день приніс нам радість у вирішенні важливих проблем для нас лемків-українців.

Усі ми стараємося принести користь в дальшому розвитку духовності, культури, звичаїв, і щоб ми відновили усе те, що є забуте. Це те надбання, яке набули наші дідипрадіди. Маємо свій дитячий фольклорний ансамбль, хор, раз в місяць виходить лемківська сторінка «Гори мої,Бескиди» в районній газеті. Але і в нас є повільність в роботі, бо ми стали, не такими, як були наші предки. Але, я думаю, що то треба все збудити, щоб кожен усвідомив, що його коріння в Лемківщині.

Нині усіх нас, лемків, повинно боліти серце за наші церкви, які були збудовані нашими дідами-прадідами на Лемківщині. В даний час не дивімось, якої ми віри, але нагадаймо, якої віри були наші предки, і разом задумаймось над такими фактами. Із 689 церков, які існували на Лемківщині і Надсянні до 1939 року, на сьогодні 346 церков зруйновано, або в такому стані, що реставрувати їх неможливо. 245 церков перебрали римо-католики і вживають їх під костели. 61 церква ще знаходиться в доброму чи нормальному стані, але — закриті, або вживаються під різні цілі. І лише 28 церков на нині діючі, де проводяться літургічні богослужіння. 9 церков використовуються як музейні заклади.

На ваш розсуд хочу такі винести пропозиції.

Перше. Добиватися, щоб на Лемківщині церкви були віддані нашим братам українцям в Польщі, а також усе, що належало до них: поле, ліси, тартак. Бо у Західній Україні уже віддано майже 150 костелів для римо-католиків, а нашим лемкам в Польщі ще жодної церкви не віддали польські владики. Друге. Щоб ми могли їхати на свою рідну землю в будь-який час без труднощів, щоб, наприклад, я міг відвідувати рідні сторони з місійною працею.

Лемківщини, Надсяння і Холмщини опинилися в складі післявоєнної Польщі. На цій території проживало близько 1 млн. українців.

Уже восени 1944 року у відповідності з договором від 9.09. 1944 р. між урядом УРСР і Польським Комітетом національного визволення почалося виселення українців з території Лемківщини, Надсяння і Холмщини. Виселення проводилось за участю місцевої міліції та органів безпеки і супроводжувалося актами терору з боку польських націоналістичних банд щодо українського населення.

Всього протягом 1944-46 рр. переселено близько 500 тисяч українців. Ті, що залишились, були виселені в 1947 р. в результаті так званої операції «Вісла» і розсіяні нерідко по 1-2 родини на придбаних Польщею західних і північних землях. Майже всіх депортованих під конвоєм везли або гнали пішки через Освенцім. Там, у філіалі колишнього гітлерівського концтабору в Явожно були ув'язнені тисячі депортованих українців, багато із них загинули там від катувань.

Відзначимо, що все це відбувалося в середині XX століття в центрі Європи, що навіть гітлерівська Німеччина не дозволила собі так поступити з лужицькими сербами.

Відзначимо також, що злочини більшовизму щодо малих і великих народів осуджені, що на рідні землі повернулись калмики, чеченці, інгуші, черкеси, карачаєвці, повертаються кримські татари. Законодавством передбачене відшкодування кривд, завданих депортованим. Донині здійснюється компенсація шкоди, завданої вивезеним на роботи в Німеччину під час другої світової війни.

Нічого не робиться лише для депортованих з Польщі українців, які залишили хати, ліси й пасовиська, школи, храми. Натомість в колишньому СРСР їх чекали колгоспи і радгоспи. Переселенці до УРСР отримували евакуаційні листи і описи майна, де компенсація за залишене майно оцінювалася некомпетентними, а то й малограмотними людьми, часто була умовною, становила близько 4-6 тисяч післявоєнних карбованців, тобто 400, 600 крб. після реформи 1961 р. В оцінку майна не входили ліси, земля, інші споруди. Багато переселенців не одержали й таких документів про компенсацію. До них відноситься частина переселених в 1944 р., а також ті, що тікали від розправи польських банд.

Досі виселеним із Польщі не відшкодовано матеріальних і моральних збитків.

Ми не можемо бути байдужими також і до долі українців, які проживають в Польщі і не захищені як національна меншість. Польський сейм не спромігся досі осудити операцію «Вісла», не дано оцінки моральному терору, який після війни обрушився на українців і який не зник повністю і досі. Не відшкодовано великих матеріальних втрат в результаті операції «Вісла». Не створено умов для повернення депортованих за цією акцією на свої етнічні землі. Операція «Вісла» вперше за всю історію українсько-польських відносин привела до насильницької зміни етнічних меж розселення українців. На наших очах подібні акції здійснює сербський шовінізм по відношенню до хорватів, боснійців і інших народів колишньої Югославії. Наслідки операції «Вісла» повинні бути виправлені не лише в інтересах українського, але й польського народів.

Ми, переселенці з Лемківщини, були і є активними учасниками українського національного відродження, гаряче підтримали Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р., висловили підтримку цього Акту на референдумі 1 грудня 1991 р., і докладемо всіх зусиль для побудови самостійної демократичної Української Держави. Ми гордимося разом з усім народом України тим, що в нашій молодій державі забезпечуються однакові права всім національним меншостям, що уряд України сприяє поверненню депортованих з України поляків, кримських татар, німців і інших народів, виділяє на це великі кошти. Ми гордимося тим, що український народ ніколи за свою історію не ставив собі за мету насильницьку асиміляцію інших народів.

Зате ми вправі вимагати, щоб Уряд України не залишав напризволяще наших братів за межами України, в т.ч. в Польщі, яким не тільки не створюють перешкоди чи то на урядовому чи місцевому рівні. Відсутні умови для повернення, для розвитку освіти і культури. Зруйновані і продовжують руйнуватися пам'ятки нашої культури, церкви, цвинтарі, могили наших предків, могили борців за волю України.

Нам, колишнім переселенцям, чиняться перешкоди як з боку уряду України, так і Польщі, для відвідання своїх рідних осель, місць похоронення своїх близьких, що проявляється при вироблені закордонних паспортів, обміні грошей, переході через кордон. Люди похилого віку, які, можливо, востаннє могли б побувати на своїй рідній землі, прирівнюються до тих, що активно занимаються законним чи незаконним бізнесом.

Товариство «Лемківщина» звертається до найвищого органу влади України — Верховної Ради, до Президента України Л.М.Кравчука і Голови Верховної Ради І.С.Плюща з такими вимогами:

1. Дати політичну оцінку договору від 9.09.1944 р. про депортацію українського населення із споконвічних етнічних земель Лемківщини, Надсяння і Холмщини.

2. Дати політичну оцінку акції «Вісла» від 1947 р. , за якою українське населення Лемківщини, Надсяння, Холмщини, що не переселилося на Україну в 1944-46 рр., було виселене з рідних земель і розсіяне по північній і західній території Польщі, а тисячі українців були ув'язнені в концта «Явожно», чимало із яких там загинуло.

3. Признати переселених в Україну з Лемківщини, Надсяння і Холмщини депортованими, якими вони є насправді, з усіма витікаючими звідси наслідками щодо відшкодування збитків.

4. Звернутися до Сейму ПР з пропозицією осудження операції «Вісла» як злочинної по відношенню до українського народу, відшкодування депортованим в результаті цієї операції матеріальних і моральних втрат.

5. Звернутись до Сейму ПР з пропозицією про етнічне відродження Лемківщини, Надсяння, Холмщини, про сприяння поверненню депортованих українців внаслідок операції «Вісла», створення для цього умов, а також для відродження української культури на цих землях.

6. Розробити план заходів щодо підтримки українців, які зазнали репресій за межами України і, перш за все, в Росії і Польщі.

7. Розгорнути сумісно з польською стороною питання про надання колишнім депортованим з Польщі українцям можливості спрощеного переходу кордону з метою відвідання батьківських осель, впорядкування могил близьких.

8. Розглянути спільно з польською стороною питання про збереження історичних і культурних споруд, про відновлення на землі Лемківщини, Надсяння, Холмщини українських шкіл, бурс, бібліотек, повернення усіх церков їх колишнім власникам.

9. Товариство «Лемківщина» заявляє рішучий протест проти антиукраїнських провокацій в Польщі, Словаччині і на Закарпатті, коли давня українська національна назва русин, яку вживали такі видатні діячі українського національного відродження як М.Шашкевич та І.Франко, використовується політичними інтриганами з метою творення антиукраїнської політики. Ми просимо уряд України, вчених і культурних діячів стати на захист доброго нашого старого українського імені — русин.

Прийнято одностайно на Першому всеукраїнському конгресі лемків. Тернопіль, 6 червня, 1992 року.

Спецвипуск газети «Подільське слово» Матеріали зібрав і підготував до друку Володимир Барна.

www.lemko.org
2010.07.23 13:30:16
+03'00'